

ՀՈԿԻԿ ԱՖՅԱՆ

Սարգսյանը հրաժարական չա եւ ղեկավարի Հայաստանը ուղիղ տարածարի, դրանով նա ամենելին էլ երկարակեցության ռեկորդ չի սահմանում։ Եթե Վերցնենք միայն Հայաստանը, աղայա, ճիշտ է, «մեզ հայսնի ուժեր» ստիլեցին առաջին նախագահին չվայելի իր նախագահական երկրորդ ժամկետը՝ ընդհանուր տարածարի, բայց այ երկորդ նախագահը ուղիղ տարածարի մնաց Հայաստանի ամենաքարեն ղացոնին։

Իսկ, եթե դուրս գանք Հայաստանից, ընդ որով ոչ էաս հեռու, բավարարվելով ԵԱՏՄ-ի սահմաններով, աղաղարզվում է, որ Սերժ Սարգսյանը վերջին տեղում է Երևարակեցության առումով: Օրինակ, նախագահ Պուտինը, ով, ով, ինչողեւ հիշում ենք, արդեն իսկ ութզ տարի հշեսել է Ռուսաստանը (Երկու 4-ամյա նախագահական ժամկետներ), բացի սրանից եւս չորս տարի՝

Քը, ինարավորություն ունենա որքա
ուզում է ընտրվել նախագահ եւ ա
նընդմեջ: Նկատենք, որ համապետ
ԵԱՏՍ-ում, եթե Սերժ Սարգսյան
հենց այսպես վարվեր, Դայաստան
նախագահի ձեռքը ոչ ոք չէր բռնի, բա
նի որ գործող իշխանության երկարա
կեցությունը Միությունում ընդուլ
ված կարգ է, մի տեսակ՝ բնավորու
թյուն. բոլորն են այդպես անում: Դ
իսկ Եվրոպան այս եւ այլ առօնմե
րով, ճիշտ է, ինչ-որ հայտարարություն
ներ կընդուներ, բայց ԵԱՏՍ-ի տարած
կում Դայաստանին այդ «երկնագույն»
հայտարարությունները չէին հուզի:

Ինչդես չեն հրազդում, ասենք, Օճախ
նի սովորական Կարուս թեն Սահիդին: 73
անյա սովորանը Օճախում իշխում
արդեն 44 տարի է այս առում աշխատ
հում Երևարակյացներից մեկն է: Բեր
Սահիդը իշխանության է եկել, երբ դեռ
30 տարեկան էր, եւ համարական է

Վերաբերական առանձանականության

կա ուժերին եւ նրանց առաջնորդներին չեմ ժանաչում, հետևաբար կարող եմ արդյոք նրանցից որեւէ լավ բան սղասնել»:

Քետու ինձ, որդես կանոն, մեղադրում են իշխանությանը «ծառայելու» մեջ, բայց սա արդեն այլ խոսակցություն է:

Այսօր խոսելու ենք եռյակի միայն
մեկ դահանջից, ընդ որում սա այդ-
քան էլ դահանջ չէ, այլ այդոյիսին
կարող է դառնալ։ Խոսքը Սերժ Սարգ-
սյանի՝ «Վերարտադրությունը» թույլ
չտալու մասին է։ Ինչուս գիտենի, ճա-
խագահ Սարգսյանը ձեռնարկել է
սահմանադրական բարեփոխումների
գործընթաց, ինչի արդյունքում երկրի
կառավարման՝ կիսանախազգահա-
կան համակարագը տեսք է փոխարին-
վի խորհրդարանականով, որմեսզի
«աղահովի իր վերարտադրությունը»,
եւ բանի որ Սերժ Սարգսյանն ավելի
վաղ հայտարարել է, թե ինքը չի ցան-
կանում այսուհետ նախագահ ընտր-
վել, կամ էլ վարչապետ դառնալ, «Եր-
կարյա տրամաբանությանը» կնօսա-
նակի, որ գործող նախագահը, բարե-
փոխված Սահմանադրության դարա-
գայում, ցանկանում է դառնալ ԱԺ
նախագահ։ Դե ընդդիմությունն էլ
առ հասկանալիորեն սա չի կարող
թույլ տալ։

Մեղմեղելի հետ դեկապարել է Երկիրը, հիմա էլ ահա վեց տարի ժամկետով ընտրվել է նախագահ, ընդ որում, նա ունի եւս վեց տարով վերընտրվելու իշխափունք, եւ կասկածից վեր է, որ կօգսվի այդ իշխափունքից:

Ղազախստանում, սակայն, իրավիշտ ճակն ավելի դարձ է. Նորութեան Նազարբաևը անկախ Ղազախստանի միակ նախագահն է արդեն 23 տարի: Երկրորդ տեղում է Բելառուսի նախագահ Ալեքսանդր Լուկաշենկոն, ով 20 տարի է, ինչ զբաղեցնում է Բելառուսի նախագահի դաշտուն:

Ընդ որում, եւ սա ամենառութեազգական է, բացի Պուտինից, մյուս երկու սը իրենց իշխանական երկարակեցությանը հասել են երկրու սահմանադրական փոփոխությունների արդյունքում: Այսինքն, Բելառուսի եւ Ղազախստանի Սահմանադրությունները թույլ են տալիս հանաղատասխանաբար Լուկաշենկոյին եւ Նազարբաևին նախագահ ընտրվել որքան ուզում են, որքան ուժ ունեն: Ի՞նչ է սա նշանակում, բացի, իհարկե, Քայաստանի նոր ընկերախմբի նախին հստակ դատարացումներ տալուց, այն, որ եթե Սերժ Սարգսյանն իրադես ցանկանար լուծել սեփական երկարակեցության հարցը, նա ուղղակի Սահմանադրությունը կբարեփոխեր այնուա.

որ նա նստեց Օմանի սովորանի աթոռ
ոին գահընկեց ամելով հարազա՞ս հր
դը: Բեն Սահիդը համարվում է ժամա
նակակից Օմանի իիմնադիրը, նաև
նապորաբար իրականացրել է մի ժամ
ուեֆորմներ եւ հենց նրա ormf է ընդուՆ
վել Երկրի «Քիմնական օրենք» կա
լամահամարութեաւնոր:

Բայց Կարուս թեն Սահիդ մեկոնկետ հետարրեց ոչ որպես ռեփորտատուր մատուց, այլ որովհետեւ նա չնայած ծեղանակին, օրինական զավակներ չունի, հետեւաբար, Օմանի սուլթանական զահն այսօր ժառանգորդ չունեւ, դատելով սուլթանի տարիից, չի կունենալու: Ինչո՞ւ... Այս հարցի դաշտախանը գուցե դարավխանում նաեւ հարցին, թէ ինչո՞ց են վախենում միաբաները: Զի բացառվում, թեն Սահիդ որդի չի ունեցել, քանի ու վախենում է, որովհետեւ երբ նա երեսում է առաջ գալու:

սուն տարեկան էր...
Այս ամենն իհարկե կարելոր չէ, կարեւոր այն է, որ Սերժ Սարգսյանի դեկավառան սամց դեռ չի մղում խոսելու նորա «Վերաբարությունը» թուալ չամ չտալուց, անգամ եթե դուր չգանձ «անօրթելի» ԵԱՏՄ-ի սահմանադրից: Դայատանի ճախազգահն առայժմ չի հաստաել իշխանության նաև իր ցանկությունը, կնքանակ եռյակը թույլ չի տալիս մի բան, ինչ առ հնարավոր է, չկա ել:

«Թշվառները»

Թագդնել, կամ հերթել Դայաստանում թշվառության առկայությունը նույնն է, թե կանգնել Նիհագարայի ջրվեժի առօդեւ եւ չնկատել ջրվեժը: Բայց, սովորական տրամաբանությունը մեզ հոււում է, որ եթե ինչ-որ երկրում, կը նկրեմ Դայաստանում, թշվառություն կա, մեծ մասշարների հասնող, դա դեռ չի հռանակում, որ կը նկրեմ Դայաստանը աշխարհի ամենաթշվառ երկիրն է: Սա ղնդեւլը նույնն է, թե կանգնել Նիհագարայի ջրվեժի դիմաց եւ հայտարարել, որ այն աշխարհում ամենաբարձրն է:

Իրականում ածխարհում ամենաբարձր՝ Անխելի ջրվեժն է, եւ Չայաստան էլ ամենաթշվառ Երկիրը չէ, անգամ դրանցից մեկը չէ:

Բայց, ամերիկյան Կատու հետազոտական ինստիտուտի կայքը օրեր հրապարակել էր իր հերթական հետազոտությունը, ինչն անվանվում էր՝ «Աշխարհի թշվարություն-2013»։ Ամերիկացիները դարձել էին, որ աշխարհում ամենաթշվար երկիրը.... ծիս եւ, Սիրիան է։ Մասնավորաբար ԱՄՆ-ին չենթարկվող Սիրիան գլխավորում է 109 երկների ցուցակը, ու ավելի թշվար է, քան, օրինակ, Աֆղանստանը։ Սիրիային հաջորդում են, ուսադրություն, նաև պային Վենեսուելան, առաջ Սուլամանը, հետո եւս մեկ անգամ ուսադրություն՝ Իրանը։ Պարզ է, չ՞՝, «առողջային ռումբ ստեղծող» Իրանը ավելի թշվար է, քան միջին դարերի ծովահենների ժամանակներում մնացած Սոմալին... Իրանը ավելի թշվար է անգամ Սամ-Ռումե եւ Պրինսիփին դեռությունից, որը եղրափակում է թշվարությունը հնայակը։ Հետո զայխ են ճամայկան, ԵՍ անդամակցության թեկնածու Սերբիան, Աֆրիկայի ամենահզոր սնեսություն՝ Հարավային Աֆրիկան, եւ աշխարհի խան լավագույն սնեսություններից մեկը՝ Բրազիլիան։

Բայց սա դեռ ամենը չէ. աշխարհի տասներորդ ամենաթթվառ Երկիր է ծանաչվել հունվարի մեկից ԵՏՍ անդամ դարձող Հայաստանի Հանրապետությունը։ Ցուցակը կազմող դրոֆեսոր Սթիվ Շենքը հայտարարել է. «Յուրաքանչյուր Երկիր ճգոսում է Նվազեցնել գնածը, գործարկությունը եւ Վարկավորման տևականությունը՝ փորձելով բարձրացնել մեկ ընչին ընկանող համախառն ներքին արդյունքի (ԴԱԱ) մակարդակը։ Մեկտեղելով գործարկության, գնածի մակարդակները եւ Վարկավորման տևականությունները, ես կազմեցի թված Երկրների վարկանիքը։ Ընդգծենք, որ Հայաստանն այսքան «բարձր» հորիզոնականում է հայտնվել՝ «Երկրում առկա գործարկության բարձր տևողության» վեհապետության մեջ։

Եթե որևէ մեկին հետաքրքրում է, աղյա տեղեկացնեն, որ նոյն ցուցակի 24-րդ տեղում է Վրաստանը, 38-րդը Ադրբեյջանն է, և 27-րդը Թուրքիան:

Տեղեկացնեմ նաև, որ Վարկանիչը կազմելու համար օգտագործվել են Համաշխարհյան բանկի եւ Արժույթի միջազգային հիմնադրամի տրամադրած սվյաները: Այդ մասին չի ասվում, բայց չի բացառվում, որ Վարկանիչը կազմելու համար հաշվի են առնվել նաև այս կամ այն երկրների եւ ԱՄՆ-ի միջեւ առկա որդեսագութեան մասնարդակները:

Այս առումով գործե եւ Դայաստանն աշխարհում տասներրոր լինի...

Րա, ի դեմ, թեմայի հետ ոչ մի կատ չունեցող մի դասմություն. Ամիրյան փողոցում մի մուրացկան կին կա՝ սլավոնական արտադրություն։ Նոյն փողոցի վրա մի «խաչաղությանց» էլ կա, որի խաչաղությներից գրեթե ամեն օր օքսվում եմ։ Մի անգամ ինձ հետ «խաչաղությանց» մտավ այդ կինը, երկու «դեռաշկի» գնեց, այնքան սոված էր, որ հենց ձեռներով բռնեց միանգամից դեռի բերանը սարավ... Չիմացա ժմբամ, որ կլցանա, թե ժխրեմ, որ՝ այսկերդ... Դեռ երկուս էլ դրւու եկանք։ Ես նկատեցի, որ «խաչաղությանց»-ի դրան վրա ցուցանակ կա՝ «Պահանջվում է վաճառողությի եւ հավաքարար»։ Նայեցի կնոջ հետեւից, հաստա չէր նկատել ցուցանակը, հետեւից գնացի, ելի նստեց իր սեղը՝ գետնի վրա, ձեռքը մեկնեց առաջ... Ոչինչ չասացի, բայց ողորմություն էլ չսկեցի։ Ողորմությունն իմ կարծիքով սուրացուցիչ բան է Եւ այն խնդրոի համար. Եւ այն սմորի համար։

Բայց սա, իհարկե, մեր թեմայի հետ ոչ մի կադ չունի:

ՄԱՐԻՏՍԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Հայաստանում 2002 թվականից գործում է «Անձնական տվյալների մասին» օրենք, որը ուժով չեղյալ կիանարվի, բայց ու Ազգային ժողովի նախորդ բարոյայում ընդունված եւ կառավարության կողմից հրատակած անաշխատ «Անձնական տվյալների դատավանական մասին» նոր օրենի նախագիծը, մտադրություն կա ընդունել մոտակային: Եթե ժամանակային խնդրաները չկննեն (նկատ ունեն բազմաթիվ այլողիք նախագծեր, որոնք ավելի հնեւի են, եւ դատավանակությունը ստվորաբար հակած լինելով այլողիք նախագծերի բուն ու վիզուալ բնակումների, նսաւշաղանի պահանջների մասին վածքի ընդունումը և այլական բազմաթիվ նախագծեր):

Նոր նախագծի ամվանումը հիւսում է Հայաստանում առկա դրոբեմի կարգավորման հրա-սարությունը, որն օրակարգա-յին է նաև ողջ աշխարհում: Ա-սանցի եւ Սնոռուենի բացա-հայտումները դրա վար վկայու-թյունն են, չնայած հենց այդ բացահայտումներն ել խոսում են այն ճամանակին, որ այդ խնդրի կար-գավորումն ու կյանքի իրորու-թյունները լիովին հակադիր են: Այսինքն՝ Սիզիփոսի անճակ կերպարն ու անձնական տվյալ-ների դաշտանության գործը լիովին նոյն հարթության մեջ կարելի է դիմել: Խոկ հաևկադիր Հայաստանում հաճախ անձնա-կան տվյալների օգտագործումը բաղադրական ենթատես է ձեռք բերում, երբ իշխանական օ-րյակմերից ընդունության լի-դերների վերաբերյալ անձնա-կան տվյալների արտահոսքը են կազմակերպվում, կամ ընդհա-կառակը՝ իշխանության ներկա-յացուցիչների վերաբերյալ կոմունաներ են նետվում հրա-դարակ ընդդիմության տիրապե-տած ԶԼՄ-նենով: Թիշն ասած անձանք ես չեմ համարում, որ նախագիծը օրենք դառնալով՝ կարողանա կարգավորել կամ մի փոքր ժեսի բերել մեր միջա-վայրը, որովհետեւ բաղադրական ուղղություն եւ որակական-բո-վանդակային արժեներից հե-ռու մեր առօյան որոշակի ը-ջանակներ վաղուց են դարձել անձնական տվյալների արտա-հոսմանը վակուտումը լցնելու մի-ջոց: Որդեսզի բովանդակային փոփոխություն լինի մեր կյան-դում՝ որակադես տեսք է փոխվի նաև մեր կյանքը: Սակայն օրեն-սդրության կարգավորման առու-նով ուշանալ իշխանես չարժե, դա չի խանգարի, գոնե արիք կիմի այդ ճաման խոսելու, մեր ուրաջը կատարվող բացասակա-նը բնարկման հարթություն բե-րելու: Բացի այդ՝ միշտ էլ վասն կա, որ օրենքի վերահսկողական մեխանիզմը կարող է ընտրողա-բար կիրառել օրենքը ու դա մի լրացուցիչ գենե դարձնել ան-ցանկալի ընդդիմախոսների ում, նոյասելով նաև ազա խոսի սահմանափակմանը: Դրա համար գուցե հարկ լինի ա-վելի հսակեցնել նախագծի առախոսությունը, որն ի դեմ Արդարադատության նախա-րարության եւ GIZ միջազգա-յին համագործակառության

**գերմանական ընկերության
զաներով վերջերս լայն բննարկ-
վեց Դիլշանում, լրագրողական
միջավայրում:**

Կարձ՝ օրենքի նախագծի նողատակն է լուծել անձնական սվյաներն ի չար չօգտագործելու, դրանց արօինի շրջանառումն ու անգամ վաճառքը կանխելու խնդիրը: Ես պիտի երեսում է՝ այս խնդիրը որիշի որ անլուծելի լինի՝ անձնական սվյաների տարածնան այնքան բաց ռեսուրսների առկայության մեր ժամանակում, երբ սոցիալական կայֆերում ու համացանցում կգտնես ամեն տեղեկատվություն մարդու նախին: Երբ գոյություն ունեն ռեսուրսներ, որտեղ մարդու անունը, հեռախո-

Նակալ եւ նույսական հսկողություն իրականացնող մարմիններ, իսկ իհման դրանք նախատեսված են: Կամ, ասեմք, բացակայել են անհատական տվյալները օսար երկրներին փոխանցելու հետ կարգված կարգավորումները, գործընթացում չափորոշչներ սահմանված չեն եղել, իսկ իհման դրանք բավական մանրանասն սահմանված են: Նոր նախագծով նախառաջարկում է որդես սկզբում ընդիմանրապես անձնական տվյալները չնշանակելու գաղափարը, հետո երեք խումբ դայնաներում դրանք հնարավոր համարելով եւ օրինական նորատականությունը, միայն նորատակակետին համարժելով չափով, անձին

Թայմանների սահմանումն է՝ միաբարձր դեմքերում այլ օրենքներով եւս ըստ անհրաժեշտության այդ կարգի և պայմանի մշակման հնարավորություն բողնություն (ասենք ազգային անվտանգության կամ դաշտանության): Սահմանվում են նշակողի եւ սվալքարածադրողի իրավասությունները, դարձականություններն ու հրավունները: Տվյալների մշակման եւ օգտագործման հսկողական կամ լիազոր մարմին է ստեղծվելու (նոր ծախս) արդարադարձության մարմին կազմում:

Կարեւո՞ւ է, իիհակե, որ նախագծով սահմանվում է, թե առանց անձի հետ հանճարովթյան նրա վերաբերյալ ըվալ չի կարդ մշակվել, բացի այդ՝ անձը լին-

մեղալը երկու կողմ ունի, մեկի համար դա կարող է PR նօւանակել, մի ուրիշի համար՝ անձնական կամ կյանքի իրավունքի ունահարում: Կամ՝ անձի ֆիզիոլոգիական վիճակի մասին տեղեկությունը՝ ճարդը հիվանդ է, մի մասի համար այդ մասին տեղեկությունը կարող է աջակցության աղբյուր լինել, մի ուրիշի համար հոգեբանական հարված: Ու մեր հսարակությանը տեղեկավական հանրային աղբյուրներին օրենքի ընդունմանը սիմել տարիներով ստեղծված ստրինհմերն ու զբաղմունքները գործելակերպ փոխելու յուրաքանչյուր դեմքում անձի թռվլվություն սահման՝ դժվար կլինի:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՊԱհպանության սիզիփոսյան փորձեր

Տեղեկացված լինելու դարագյով դրանց մշակումը դայմանավորելով: Եթե արդարադատության նախարարի տեղակալ Սուրեն Քրմոյանին բնաւրկումների ժամանակ հարցինել, թե, ասենք, ի՞նչ մեխանիզմով է դատմբելու ընթառությունների ժամանակ նույն գործելակերպով անձնագիր ստիփա եւ անուն-ազգանուն գրանցող կուսակցական դատասխանատուն, որի աներեսությունը բնակչին ստիպում է անհարմար օգալ եւ տրամադրել դատանշովող

վին իրազեկ դեսք է յինի, թե ինչու են մշակվում իր վերաբերյալ և պահպանը, դրանց տաճարնամ՝ օրենի սահմանմերում լինելու մանրանասները դեսք է իմանաւ. ասեմ նոյատակի հանար անհրաժեշտ ավելի սկզբների վերցնել ջրովարքվելը, հանրանատչելի աղբյուրներից հավաքելը եւ այլն: Միաժամանակ սահման-վրա են օրենի կիրառան վարչական վերահսկողության մեջ խանդիմներ՝ օրենի խախտման դեմքում վարչական դատասխանագործության կամ այլ առաջարկության մեջ:

Ընդհանրաբես՝ նախագծով
անձնական տվյալը ցանկացած
տեղեկությունն է, որը բոլով է աս-
լիս ուղարկի կամ անուղղակի
նույնականացնել անձի ինքնու-
թյունը: Խև դրանցով լցված են
մեր լրատվամիջոցները, սոցիա-
լական ցանցերը: Այսպես որ՝
նախագծի ընդունումը վերաբե-
րում է նաև լրացրողներին, չնա-
յած՝ լրացրողների գործունեու-
թյունը կարգավորվում է ԶԼՍ-
ների մասին օրենսդրու-
թյամբ: Սակայն այս ոլորտի վե-
րահսկողական մարմնինը, փաս-
տնեն, կյինի մի նոր օղակ, որ-
տեղ նաև կիննվեն լրացրողի
կողմից անձնական տվյալների
ձեռքբերման օրինականություն-
նը, մեզ դիտելով «Անձնական
տվյալների փոխանցում երրորդ
անձանց» ժրույթում եւ ավելի
բարդացնելով մեր կյանքը:

Ինձ անձանք զայրացնում են
Ֆեյրովի զակալաւար հարցերը՝
որտեղ աշխատելու կամ առավել
ճանանասն տվյալներ ներբեռ-
նելու մշտական հրավերների ա-
ռումնվ, ու եթ անընդհատ զա-
լիս է հարցը, թե որտեղ ե՞ւ աշխա-
տում, ի դատասխան ուզում ես
գրել՝ եթ ինչ: Որեւէ ներհայկա-
կան օրենք, այդիսկան, չի կարո-
ղանա կարգավիրել հանացան-
ցային այնպիսի ժիրովքներ, ո-
րոնք միջազգային են, եւ փառ
ասծոն, դեմք էլ չէ, ենթեկասկու-

սվալը, նրա դատախանից դարձ դարձավ, որ էյ ամեն ինչ մնալու է բաղաքացու ուսերին՝ օրենքն ընդունվի, թե ոչ: Էյ բաղաքացին դիմի շարունակի իր իրավունքները դաշտապահել, բողոքել, դիմել դատարան, այսինքն նրա անձնական սվյալները ննան դեմքում օրենքը, ընդունման դեմքում անգամ, հազիկ թե դաշտապահի, եթե նա դրանք դաշտապահնելու ցանկություն եւ բնդերեսություն չումի: Մի խսովով՝ կարծես այս նախագիծն ավելի եւլորդական դահանջ՝ բարեփոխման եւ իմաստուցիոնալյացնան խնդիր է լուծում, իսկ մեր կյանքը էյ դիմի մենք փոխենք, օրենքի կիրառությունն էլ մեծ հաւաքով մեր ցանկությունից է կախված լինելու:

Նոր նախագիծի կարգավորման դաշտը անձնական սվյալներ մշակելու, դրանց նկատմամբ դետական վերահսկողություն իրականացնելու կարգի ու

Սակայն նախագիծն արդեռ ուշադիր կարդախս նկատելի են շատ անորոշություններ, կյանքին անհանարժե դահեր: Stein-կատվական անվտանգության փորձագետ Սամվել Մարտիրոսյանն, օրինակ, անձի հաշվառման վայրը հանրանաչելի համարելու կասկածելի դրույթ է համարում: Հանրանաչելի են համարվում անձի անուն՝ ազգանունը, ծննդյան վայրը, մահվան թիվը եւ վայրը, ամսաթիվը: Այսինքն՝ անձնական գաղտնի չհամարվող տեղեկությունների սահմանն է լրոցված: Նոյն կերպ՝ շատ ընդյանված է այդ տվյալների տարածությունը՝ ասենք անձի ընտանեկան-անձնական կյանքի մասին սվյալների տացումը հանրային մարդկանց դեմքում ուղղակի սահմանափակում է հանրության իրավունքը՝ իմանալու ավելին իրենց նախընտարծ երգչի կամ հայտնի մարդու նամակն: Այսինքն՝

ԿԱՐԴԻ ԲԵՇԻՑՅԱՆ

Այժմ եր հետեւում են մնացել գիտաժողովին նախորդող հետ-
fns orեր, եր հուլզումի եւ սղա-
սումի դաշը լցվէ է գրիության
ու բերկության զգացումներով,
արժե հետադարձ հայեաց նետել
իր դաշտուն ու տօջանը հաջո-
ղությամբ ապարած գիտաժո-
ղովի արդյունների, նրա հունձք
ու բերի վրա: Բայց կուզեմ, որ
այն սոսկ տեղեկագրություն-հա-
ղորդումից ավելի լինի իրական
արժեւորում-գնահատում իր
բնույթով բացարիկ ու դաշնա-
կան այս գիտաժողովին:

Ու համար է սկսել սովոր զի-
տաժողովին Տուն սկզբ նախա-
դամությունից՝ 1981 թ.-ից,
երբ Երևան ճշանավոր հայաթ-

սով դաշնում են այդ մշակույթի կրողներն ու նույնեցիկները աշխարհում, եւ գուցե հայի մի տեսակից ավելի դաշնում են հայ, աղրում եւ գործում են հանուն հայկական արժեքների: Մատենադարանի սնօրենը համաժողովը բացող իր ելույթում հստակ բանաձեռնում է սկեց այս լինելիության. «Լինել հայագետն ունանակում է սփյուռք մեծ կենսադաշտի, հազարամյակների դասմության ու մշակույթի հետ ու նաև հոգեւոր գերգագուն աշխարհի, ուր մննող չի կարող նվիրյալ չդառնալ, ինչ որ չափով չինել «խենք»: Ուրեմն այդ սուրբ խենքությունը թող մեզ հետ լինի մեր ողջ կյանքի ընթացքում, միացած լինելության այս օղակով, որ կըշում է հայագետություն»:

տակ չեր. իբրև գիտահետազոտական խնդիրը կան իմաստության հայագիտության կարելուրագույն կենտրոնը Մատենադարանը եղել է մնացած հարազարդացությունների համար:

Հանաժողովը մեկնարկեց Մատենադարանի և Տնօրին Հրաշաթամրազյանի բացնան խոսքով՝ որ ճամանակուրեց հանաժողովը եւ՝ կենտրոնաձիգ եւ՝ տարածական ուժը, համակարգես հայագիտության դեմի միջազգայնացում ուղղվածությունը։ Տնօրինը իր ելույթում նաեւ ընդհակալության ջերմ խոսքեր փոխանցեց հանաժողովի աջակիցներին ՀՀ Գիտության եւ Կրթության նախարարության, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միության, Գալուստ Կյուլբեռեական

նազիտական առումով՝ դատ
մության ու գրականության զոր
կահեռականներից եւ հորիզոն
նականներից՝ մինչեւ հնագիտ
տություն, աղբյուրագիտություն,
բանահյուսություն, լեզվագիտ
տություն, ու մինչեւ արվեստա
բանություն, իր բազմազան
ձյուղավորումներով: Ամենեւի
դատահական չէր անուուց ար
վեսի դատմության եւ ժեսու
թյան նյութերի առատությունը
համաժողովի ընթացքում, ո
ցոլացնում է ոչ միայն արվեստ
զանազան ճյուղերի հանդեպ
հետարրությունների լայնածի
րը, այլև չափորոշում է հայ ար
վեսի դերն ու դիրքը հանաօ
խարհային ճշակույթի հաճա
կարգում:

Ծամ կարեւոր էին նիստերի ավարտին տեղի ունեցած հարց

գիտական խորազնին դրվում-
ների արդյունք էին Արտեն Շահի-
նյանի (Սանկ Պետերբուրգ) «Խ-

Հայագիտական մՏֆի մելքտեղումը Մատուցյան Մատենադարանում

Կուլտեսի հետեւել համաժողովը
վի երեք օրերի ընթացին, սեւեւ
ռելով հիմնականում արդի հա-
յափառության զարգացման հիմն
նական ուղղությունների, գիտա-
կան նորությունների եւ մեթոդո-
լոգիայի վրա, հայտանշաններ-
որոնցով առանձնացակ այս
գումարումը: Մինչ այդ, սա-
կայն, հարկ է ժետել հայագի-
տության համադարձակ, աճ-
բողջական եւ միատեղ երևումը
համաժողովում, գերծ եւ վեր ա-
մեն տեսակ հակադրություննե-
րից ու կեղծ բաժանումներից:

Այս համարդողվա հատկանշը վեց մի շարֆ կողմերով, որն օգնության վրա արժե կանգ առնել: Աշխարհագրական առումով՝ այս հանդիման վայր էր աշխարհի ավելի խան խան Երկրներից ժամանած հայագետների, Յայսա Տանի եւ օսարերկյա ճամանակագետների համար: Պատկանելու թյան առումով՝ մեկտեղեց հայ եւ օսար գիտնականների: Ժամանակագրական առումով՝ տարածված էր առաջարկ կամ նորագոյն շրջանի ուսումնասիր րությունների վրա: Լեզվական առումով՝ այն բաց դրու էր բազմալեզվական գեկուցումներից սփուրմների համար, հայերների կողմին՝ անգելերն, ֆրանսերն իսպաներն եւ օւերնաներներն: Մաս

ղատասխանի դահերը, որ գնահատանի արժանացավ թե մասնակիցների թե՝ հյուրերի կողմից, այն դարձ դաշտառուս որ եթե գիտաժողովը չի ընթանում բուլուն բննարկումների, կամ ծիփների եւ ժեսակետների արտահայտնա ազատ ճբնուրիշ նեցաղաղ նշանակում է այն ինդատարկին չի ծառայել կա

Նոր նյութերի արծարձնամբ
վերլուծական մեթոդաբանու-
թյանը առավել աչքի ընկա-
վալենտինա Կալցոլարիի (Խա-
լիա) «Գործ Ս. Թեկղյո»-ի, Թե-
կան Լինի (Օֆսֆոր) «Գրիգո-
ր Սագհսրունի Երևու նամակներ»

լամը արաբական Արմինիայում», իսեն Բուտեմի (Ֆրանսիա) «Խաչակրաց արշավանիք, ղատնությունը եւ էկզոնիկ հնայիք», Փիթեր Ջառի «Թարգմանությունը որդես Կիլիկիայի նորաստեղծ հայկական դեռությունը ընդհանուր Սիցիլիակածովյան նորմերի մեջ ներառելու միջոց» գեկուցումները:

Համաժողովը նաեւ նորություններ էր դարւնակում ի հնչող տեսական, այնողու էլ գործնական բնույթի: Արմենուի Դրոս-Արգարյանի (Գերմանիա) գեկուցումը ներկայացնում էր հայ ձեռագրական հավաքածուները Գերմանիայում եւ նրանց թվայնացման ծրագիրը, Պատրիկ Տննապետյանի (Ֆրանսիա) հաղորդումը բացահայտեց՝ Երեւոյի հնավայրի 2013-2014 թթ. հնագիտական հետազոտությունների արդյունքները: Տարա Ենդրյուսը (Շվեյցարիա) ներկայացրեց Մասքեսո Ուշիայեցու ժամանակագրության թվայնացված ֆնական հրատարակությունը: Կատուկ ուսադրության արժանացած նաեւ Ուլիբեն Արայիանի եւ Արմեն Խեչոյանի համատեղ ներկայացրած հայկական բարեկանությունը:

Արվեսիք բաժնում ուշագավազ գեկուցումներով հանդես եկան՝ Սառա Լաղորը (Ֆրանսիա) «Նոր Զուղայի կերպարվեսիք զարգացման ընթացքը 17-18-րդ դարերում», Թիւսինա Մարանցին (ԱՄՆ) «Նոր վկայություն Մրենի որմնանկարների եւ հաղթական կամարի արձանագրությունների վերաբերյալ», Դենինգ Յեմսեն Լեհիմանը (Դանիա), Յամլես Պետրոսյանը (Յայաստան) «Յայաստանի ուսմիջնադարյան (15-18-րդ դդ.) տարանաբարային դասկերախանդակի դատաքանաքանական, դասկերագրական եւ իմաստաբանական բնության փորձ», Էդդա Վարդանյանը (Յայաստան) «Յուղոնսի վաճիքի ժամատան բարութափառացր օնթեռը» եւ այլն:

თასწავლადართ დოკტერი» სი აქცი:
Եթეანაუნ ფორმარის ა-
ოანანააგავ თას կარեთი ის-
რჩ հատկանիւով եւս, որն է երի-
տասարդ մասնագետների զգալի
ներկայությունն ու մասնակցու-
թյունը համաժողո-
վին:

Ասորնամներ Գորեղին Նժղեհի արձանի տուրզը

Թաղաքային իշխանությունը ներդ որուել են Երևանում տեղադրել Գարեգին Նժդեհի արձամը: Urgnijը է հայտարարվել, որին ճամանակցել են արքեր և անդակագործներ. ընդունվել է Գագիկ Ստեփանյանի ետիզը: Եսկ թե որտեղ կանգնեցնել կողողը, կարծիներդ արքեր են ենթել: Նախնական արքերակով Նժդեհի արձանը դեմք է տեղադրվել Նժդեհի անվան հրապարակում՝ 3-րդ մասում. հաջորդել է այլ ժամակեს՝ «Հայրենիք» կինոթատրոնի հարակից փորձիկ հրապարակում: Բայց ոչ առաջին, ոչ երկրորդ արքերակումները չեն ընդունվել: Սովետական արմենիան 3-րդ մասում տեղադրվեց կոմունիստ Սուրեն Սպանուարյանի արձամոն. հրա-

հնարավոր կլիներ որեւէ տեղ խցկել, բայց հսկայական մննում մենաւալ գործը հանել եւ ո՞ւր տանել:

«Կինոհայրենիքի» հարակից տարածում Նժենի արձանը սեղադրելու միջը կանխվել է: Լեռն Թոփնաջամն այսպես դաշտարանեց. «Քաղաքաբետարանի բաղադրահինության գեղի խորհուրդը, որի կազմում ես եմ կամ, կարծիք է հայնել, թե արձանը դակասային արժեք կունենա, եթե սեղադրվի «Կինոհայրենիքի» մոտ: Այդ տարածումն ավտոմետնաների երբն այնտան ուժգին է, որ ոչ ոք չի հանդիպի մոտենալ Նժենի արձանին: Իսկ եթե դեմք է սեղադրվի կոթող՝ զուտ սեղադրվելու համար՝ չի աղորդակացվելով նարդկանց հետ, ուրեմն անիմաս է»:

Որոշվել է Նժեթիկի արձանը
ՏԵՂԱՐՔԵԼ ԵԵՒԱՆԻ ԳԼԽԱՎՈՐ
ՊՈՂՈՏՍՈՎԻ ՆԱՅԲԱՆԴՅԱՆ ՓՈՂՈ-
ԳԻՆ ԿԻց ԱՌԱԿԱԹՈՎԿ ԱՋԳՈՄԸ,
ՈՐՏԵԼ ԱՆԳՈՐԺՄԵՐԻ Պակաս ՀՅ
ԼԻՆԻ: Բացի այդ, ՆԺԵԹԻԿ ԿԱՆԱՀԻ
Վարդան Մաճիկոնյանին, Եւ դա
Խորհրդանական կիմնի՝ ԵԵՎՈ
ԳՈՐԱՎԱՐ՝ դեմ-դիմաց:

Իսկ իհնա անդրադառնանք
Գտեզին Նժեթիի արձանի գե-
ղարվեստական ու մասնագիտա-
կան կողմերին: Զանդակագրծ
Լեռն Թոփաջանը դասնում է,
որ գեղարվեստական խորհրդի
անդամներով եղել են Նժեթիի

արձանի հեղինակի՝ Գագիկ
Ստեփանյանի արվեստանոցում:
«Քանդակը դեռ դատրասման
փոլում է: Մենք ոչ մերժեցինք, ոչ

Էլ ընդունեցիմ այդ աշխատանքը: Այս դեռ հում վիճակում է, աշխատելու, ըսկելու օաս բան կա: Տարակուսան ունեմ, որ գործը լավն է: Նախնական տարեթակում Նժեթիք ձեռին սուր ուներ, իսկ հիմա այս հանգած է: Ու բանի որ ձեռքերը դարապ են, բնականաբար բանդակագործը դեմք է ինչ-որ լուծում գտներ: Ու Գագիկը Նժեթիք մի ձեռքը ծալել էր, մյուսը՝ դարձել: Այդին նա հետոնի, դիկասորի տպավորություն թողեց ինձ վրա: Ես ել եմ մասնակցել Նժեթիք բանակի մրցույթին, բայց Գագիկ Ստփանյանի եսիզն ընտրվեց: Ես դատակերացնում են Նժեթիքն

Ի՞նչ Անդրկայանա համրությանը՝
ասի՞ որ ՀՀԿ-ն իր կուսակցա-
կան դրույթների հիմքը հաճարում
է Նժդեհի գաղափարախոսու-
թյունը. Ես չգիտեմ, չեմ կարող ա-
սել», - իր տեսակետը մեկնաբա-
նում է Լեւոն Թօնինացյանը:

Լեւոն Թորմաջյանը չքացրեց, որ Նժդիկի ձեռքերի դիրքը ննան է իր Տիգրան Մեծի ձեռքերի շարժումներին: Քենց որ տեսել է Նժդիկի արձանը, անմիջապես ննանությունը զտել է, բայց ներկաների մոտ այդ մասին չի արտահայտվել: Քանինակազմությունը տեսում է, որ իր հաճար կարեւուր լավ աշխատանքն է, իսկ թե

որեն կտեղադրվի այն, երկրութական է հաճարում: Օրինակ էթերում Վենետիկի խոլ ու ամսաւան մի վայրում տեղադրված Դնաստելլոյի բանդակը: Բայց Նժեթի արձանի գեղարվեսական արժեքը Լեռն Ծովնաջանը կասկած տակ է դնում:

Նժդեմի արձանի հեղինակ՝
Գագիկ Ստեփանյանը բավա-
կանին վրդովված է իր աշխա-
տանի ուրոքը ծավալող խո-
սակցություններից: Նա կտրա-
կանապես մերժում է լրագրողա-
կան բոլոր այցելություններն իր
արվեստանոց, նաև հարցազ-
րույց չի տալիս: Զանդակագործին
հաճար անհասկանալի է, թե ին-
չու է դեռ անակարս գործն այս-
տան բննարկումների տեղի տա-
լիս, իսկ Նժդեմի ձեռքին սուր-
կինի, թե չի լինի, երեւ է այն, թե
չի երեւ, Գագիկ Ստեփանյանին
շատ է բարկացնում: «Որեւէ մե-

կը՝ կիմի Լեւոն Թորմացյանը թե այլ ո՛վ, իրավունք չունի խառն-վելու իմ աշխատանի՞ն: Առաջին փոսի ժամանակ Նժդիկի ձեռին սուր է եղել. ես այդբես եմ Ներկայացրել բանդակը՝ խաչի ձեւով բռնած սուր: Բայց հետո համել եմ այն. դա իմ որոշումն է եղել: Զանդակ կերտելիս նոր մս-թի են առաջ գալիս, ու հաճախ փոփոխվում է աշխատանի՞ն. դաս- ցաս բնական գործընթաց է Զարմանալու կամ ննադատելու հինչ կա այստեղ: Դեռ որոշեցի սուրը համել ու ավելի լավ կրծկե- լուծում առ: Ենթա բարուալ մէ-

ධաගման փուլում է, կտոր-կտոր բաժանված է իմ արվեստանոցում: Ի՞նչ ե՞ւ ուզում ինձնից, թողեք աշխատեն, էի՞ս: Բոլորից շատը եմ ուզում, որ Նժեթիկի կերպարը հաջողված ու ազդեցիկ լինի: Ժամանակից շուրջ թող ոչ ոք բննակումներ ու վերլուծություններ չանի: Թող ամեն մեկն իր գործով գրաղի ու չխառնվի ուրիշ գործերին: Զի կարելի եղածներ», - հազիվ մի բանի նախադասությամբ, այն էլ հեռախոսով, վրդովված դատասխանեց Գոյօնի Ասեի համամարտ:

Նժեթի 4-4,5 մետրանոց բրոնզաձուլվածքը կազմույլ արձանը նախատեսված է տեղադրել հաջորդ տարի: Որպես նորվ այն կրավարարի մյուս բան-դակագործների ճաշակն ու սղասելիքները, իմաշտիփ՝ արձագանք կլինի, հետո կերեւա: Եւսնու կախված է նաեւ հանրության վերաբերնունից: Իսկ Լեւոն Թոփնաջյանն, ի դեռ, չի հավանում նաեւ հոկտեմբերի 25-ին Ստեփանավանում տեղադրված Սոս Սարգսյանի արձանը: Քանի դակագործը դժգոհում է: «Լուսնկարային, կինոկերպարային արձան է իմ կարծիքով: Զկա դերասանական այն վեհաւունչ արտահայտչականությունը, որ տեսնողը նայի ու ասի՞ ինչ ռոնանիկ, ուժեղ կերպար է: Ընդհանրաբես վերջին 20-25 տարում մեր երկրում տեղադրված բանդակները մեծ մասամբ ինձ դուր չեն գալիս, որովհետեւ բանդակված է կերպար՝ որուակի դահի»:

Իսկ օրինակ, **Դուկաս Զոլբարյանն** ու **Արտ Զարմաքյանը**, չանձնավորելով որեւէ դիտողություն, ասում էին, թե բանդակին նայելիս դարձ տեսնում ես, թե հեղինակն առաջին հերթին իր ստեղծագործական անկարողությունն ինչպես է զանացել թագմել: Երբ, օրինակ, մարմինն սկսվում է գոտկատեղից կամ խառնվածք բանդակելու փորձը մնացել է կես ճանաղարիհն: Զոլբարյանն ու **Զարմաքյանը**, ճիշտ է, բառացիորեն չեն կրկնելու միմյանց, բայց նույն բանն են նաև այս:

7 Οισωριανή, προς την οικογένειαν
που έχει στην πόλην την πιο γραμματική και
πιο αριστούργητη γλώσσαν.

ընդիմանուր գիծ՝ նրան բոլորն էլ իրենց գեկուցումներով անդրադան սփյուռքի ինչողս դասմա-ախատավական, այնուև էլ հայկական համայնքների դասմության խնդիրների լուսաբանմանը։ Այս երեւույթի գեղեցիկ օրինակը սվետին Դակոր Սարենտսյանին (Դայաստան-Գերմանիա) «Տրանսիլվանիայում «տեղաբակ» հայերը եւ «օսար» հայերը Դունգարիայում սփյուռքյան իննության չափումներ», Կոնրադ Շիկիերսկիի (Լեհաստան) «Սահմաններ ստոծելիս եւ համայնքներ վերահասատելիս. Դայ Կարոլիկները հետխորհրդային Դայաստանում», Փեթրեր Փալ Քրանիշի (Դունգարիա) «Կովկասյան հունգարացիներ» հասկացությունը եւ հայերի հետդրա առնչությունը 19-րդ դարի Դունգարիայում», եւ Սուլադ Զանգարայի (Թուրքիա) «19-րդ դարի թուրքական հեղինակները եւ լեզու

Վիգրի ընտրության խնդիրը» գելու առաջնորդը:

Այս համաժողովը կարեւոր է նաեւ ճանաչողական առումով, հայագետները եղան Արցախում, այցելեցին դատամշակութային հոււարձաններ, քանզարաններ: Համապես խորհրդանշական էր Գանձասարի վանիին կից կառուցվող գիտա-մշակութային համալիր այցելությունը, ուր նախատեսվում է հիմնել Մերորդ Մատուցի անվան Մատենադարան-Գանձասար գիտա-մշակութային կենտրոն: Այս բոլորի ֆոնին հատուկ իմաստ եւ բռվանդակություն ստացավ Արցախի նախագահ Բակո Սահակյանի հանդիդումը համաժողովի մի խումբ մասնակցիների հետ, գլխավորությամբ Մատենադարանի նորեն Հրաչյա Թամրազյանի: Նախագահ Սահակյանը իր խոսքում նշեց, որ

Արցախում հատուկ ուսադրություն է ընծայվում ասրբեր Երկրների հետ գիտամշակութային հարաբերությունների հաստամանն ու ամրապնդմանը, նաև ժետաց Արցախի ղատմության ու մշակույթին նվիրված նյութերի ուսումնասիրման ու դրանց արդյունքները գիտական լայն ժաղանակներին հասու դարձնելու և անելուրությունը:

Անփոփենի, համաժողովի Երես
Երեխ ընթացում նաևնագիտական
Երեք զուգահեռ բաժան-
նումներում Տեղի ունեցավ 16
նիս, ընթերցվեց 77 գեկուցում,
որոնցից 59-ը արտասահմանից
Ժամանած հայագետների կող-
մից, այդ թվում ավելի բան Երեք
ասանյակ օսարազի հայագետ-
ներ: Թվական այս զուգահեռներ-
ը Երեւան են հանում ոչ միայն
համաժողովի ընդգրկման լայն
շրջագիծը, այլև հայագիտությու-

Ա ղեղի միջազգայնացում ուղղորդվածությունը, որը թույլ է տալիս սույն հավաքը կոչել հայագիտական գագաթնաժողով։ Անուուծ կարելի չէ որեւէ գիտական նաւաշօջանից, սեմինարից ու համաժողովից անմիջական արդյունքներ ակնկալել։ Սակայն անվերադահորեն կարելի է ասել, որ այս համաժողովով առաջընթացական լուսաբարձրեց հասակիությունը։

բաց այլ գատակաց ույափութ-
յան զարգացման :

Վերում չեմ կարող դիմարդել
գայթակղության ու չհիշել ան-
վանի հայագետ Բենար Ութիկի
գիտաժողովի փակման արարո-
ղության ընթացքին մտերուեն
արտահայտած այն միջը, թե
«հարսանիթը»՝ ΑΙΕΑ-ի եւ Մատե-
նադարանի միջու կայացավ: Իսկ
այդ միասնության հիմքերը դրվել
էին այս ավելի վաղ, եթե դեռ նոր-
ուոր էին սկսվել Մատենադարանի
նոր մասնաւոնի ժնարարական

աշխատանքները, եւ հորատող մե
թնաների հօնդյունի եւ փոռո
միզամածի մեջ հանկարծ Սատե
նադարանի սնօրենի կողին հայ
սնվեց Վալենտինա Զալցուրին
ընկերակցության այժմյան նա
խագահուիին, ու լուսանկարչ
ոստինակը հավերժացրեց դահը

Այսուեւ, լուսանկարչի ոստին նյակը հավերժացրեց նաեւ հոկտեմբերի 11-ի ուժ երեկոյան կայացած համաժողովի փակման արարողության խմբանկարը Սատենադարանի տնօրեն Դաշյան Թամրազյանն ու ՇՈՒԾ-ի նախագահ Կալենտինա Կալցոլարին համաժողովի փակման առթիվ արտասաննաված խոսքութեցին, որ օրը փակում չէ, այնին նոր սկիզբ դեմով նոր հանգը վաճաներ ու նոր նվաճումներ, որոնց արդյունքում դիմի արգաս սապորվեն հայագիտության անդաստաններ:

Դայ մեծ նկարիչ, իրական մտավորական Հակոբ Հակոբյանը ուղիղ երեսարի առաջ «Ազգ» թերթում (2011 թ. նոյեմբերի 19, Մշակույթ հավելված թիվ 19 (121)) լուս տեսած «Հուշահանր» հոդվածով անդրադապ մի շատ կարևոր հարցի, որի օրախմբիր լինելը մենք շատ ավելի խորն ենք գործ հասկացես իհնա, երբ հաշված ամիսներ են մնացել Հայոց ցեղադանության 100-ամյա տարելիցին։ Շատ սիրված եւ հարգված մեծանուն արվեստագետը առաջարկում էր Մեծ Եղիշենի գոհերի հիւսաւալը հավերժացնող Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիրը լրացնել մեր ժողովրդի փառադանձ զավակների մեծագույն սիրանմերից մեկի՝ «Սեմեսիս» գործությանը, որա կազմակերպիչներին

რომ «ღუმისაკ» ნებას სასა სარასა-
ჭელ იპრაგრძოსთვის მარტინ ბერები, ხოლ «ქაფ-
ქაფის მარტინ ბერები» (თენის
დარბაზში გამოიცა 1937 წელს) თუ არ
არა მარტინ ბერები იყო მარტინ ბერები.
ამას უკავშირო გადასახარება არ
არის. მარტინ ბერები დარბაზში
გამოიცა 1937 წელს, მაგრა მარტინ
ბერები დარბაზში გამოიცა 1937 წელს.

(Մեզ համար բարեխախտություն էր, որ կոնունիսական դարաշրջանի մեջ վերջին դեկավարները (Յակով Զարոբյան, Անտոն Քոչինյան, Կարեն Ղեմիրյան) իրենց երկրին, ժողովրդին նվիրված հայրենասեր հայորդիներ էին, ողջամիտ, խելացի եւ լայնախոհ դետական-քաղաքական գործիչներ, որոնք դեկավարվում էին բացառապես ազգային շահերով եւ կարողացան առ հայրենանդաս ծրագրեր իրակա-

Բայց կա մեկ ուրիշ հարց, որը կարելի է եւ դեմք է լուծել հենց հիմա, առանց հաղաղելու:

Ուշազած արձագանք
մեծ նկարիչի առաջարկին

Եւ այն իրականացնող դաշտի հայութիներին նվիրված ճարտարապետա-
քանդակային կոթողով, որը համա-
հունչ դեմք է լինի Արքուր Թարխանյա-
նի Եւ Սառու Քալաչյանի հեղինա-
կած բարձրարժել ստեղծագործությա-
նը:

Ես ուզում եմ անդրադաշտ և առ օգոստով ամենը ճեկի, հերոսական ոգու խորհրդանիչ։ Ես ուզում եմ անդրադաշտ և «Նեմսիս» գործողության նկատմամբ մինչեւ հիմա մեզանում ձեւավորված վերաբերնումնին եւ գնահատականին։ Դանգամանեների բերումով մեր ժողովրդի երկու-երեք սերունդ աղբեց բոլցիկյան սահակների հիմնած կարգերի ornf, երբ իշխում էր վախի, սարսափի, ահարենչության, համատարած սի, կերծիքի, հարթության մրնուրս, երբ միջինավոր անմեր նարդիկ ճամբարային փոռու էին վերածվում ԳՈՒԱԳ արխիմելագի անթիվ, անհամար «կղզիմերում», իսկ «դրսում» մնացածներին «հաջողությանք» դարձնում էին զոնքիհացված, մանկուրդի վերածված զանգված՝ հասարակական գիտակցության աղականման եւ այլասերման այսորիսի խորությանք ու մասաւարմերով, որ նոյնիսկ տասնամյակներ անց չի հաջողվում մարդկել ու ազատվել այդ աղբից, եւ Աստված գիտի, թե բանի սերունդ է դեմք այդ ավերածությունների հետևանմերից ազատվելու համար։

Դժվար է լուսկեցնացնել, թե աղա-
գա հայ լատմարաններից, հասարա-
կագեցներից, հոգեվերլուծաբաննե-
րից ինչորիս ջաներ կրահանջվեն
հասկանալու եւ իրենց ժամանակա-
կիցներին բացատրելու համար՝ ինչ-
դեռ, որտեղից եւ ինչո՞ւ հայտնվեցին
իրենց «հավատարիմ լեճինյան» կամ
«սալինյան» հոչակած «բոլցենիկ»
կոչվող այդ եղեկի արարածները, ո-

նով վիճվածքի «գաղափարախոսական» աղուտաբանությունների:)

Հիմա դժվար է հավատալ, որ մենական աղբում էին մի Երկրում, որտեղ մինչեւ 1965 թ. մարդիկ ոչ մի տեղ չեն կարող են լսել, ոչ խոսել, ոչ կարդալ 1915-1923 թթ. Մեծ Եղեռնի մասին: Իսկ «Նեմեսիս» գործողության եւ հայ Վրիձառուների մասին Հայաստանի հանրությունը առհասարակ ենյակ չէ մինչեւ 1988-1990 թթ.: (Թերեւա միավացարությունը Բեղլինում Թալեւա թիմ շամսատակ արած Սոլորմոն Թերեւան կայանը էր, ում պիտանին ու անունը հայտնի էր բոլորին): «Նեմեսիս» գործողությունն իրականացրած փառական ակտ է հայության պահպանի համար: Այս գործողությունը անունները եւ սխալները մինչ այսօր չեն արժանացել համաժողովրդական ճանաչման ու զնամենության:

Աներեւակայի անարդարություն է բայց եւ բարեբախտություն բոլորիս համար (ինչպիսի դարադրություն), որ Հայ հան Նաքային, Արամ Երկանյանը, Արշավիր Շրակյանը, Սողոմոն Թեհիլերյանը, Միսաք Թոռլաքյանը, ուստի ուստի ուստի ուստի ուստի Ուրենաց մահապահ հայորդիներ ապրեցին եւ իրենց մահկանացուն կնեցին Մայր հայրենիքից հեռու: Քանզի կասկած իսկ չէր կարող լինել, թե ինչ կլիներ նրանց հետ մի երկրութ, ուր ուժի արական էին առարեւելով ներդ, նույի ջանյաները, մուտքուսիները եւ նրանց նման տականները: Նրանք բոլորը կարծիանային Սարդարադափ հրացը կերտած ենուն հրանանատարաների, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Խորեն Ս. Սուրաբեկյանի, Եղիշե Զարենցի, Ակոսել Բակումցի, Վահան Թօքովենցի Զարել Եսայանի, ամենայն հայոց բա

Հայութ Ծաղկապատ, ասամանց հայոց բանաստեղծ Հովհաննես Թումանյանի երեխ որդիների (Մուտքեղ, Յամիկ, Արեգ) իրենց հոգեհարազար եղայրների 1922 թ. Թիֆլիսում Ձենալ Անհեր փառային սատկացրած խորջուրցի Վրիձառուներ Արտաշես Գետրոյանի (1894-1937) եւ Պետրոս Տիր-Պողոսյանի (1892-1937), սասնյակ հազարավոր այլ անհեր մարդկանց դաժան ճակատագրին, ովքեր զոհ դարձան այդ «բռնցւիկ հորդորվող կեդեսն ընակատիկ ների» (Ուկինսթոն Չերշիի դիմուկ խոս

ասու»՝ (ով դամբար է արջութեալուկ յան
տվ) անլամանելի վայրագություններին
(Ուղղակի անհավատայի է, որ Ասծո-
ռոյրնածովյանը եւ «Նեմեսիսի» խս-
տագոյն զաղմարահույքան ընորիկ
ժիրահշակ եւ արյունախում ԶԵԿԱ
ՆԿՎԴ-ի (-) ձիրաններից խուսափեց-
մեր նշանավոր բանդակագրծ ե
հիասքանչ բաղադացի, մեծ հայորդի Ա
րա Սարգսյանը):

აქ წილადის ჭაველის გარეშე მოვალეობა არ არის.

սիայս Կապոր Կապոբյասի հիասալ
առաջարկի մասին հիշեցնելը է Ե
այն դաւաշխանելը: Ես խորապես հա
մոզված եմ, որ վաղ թե ուս այն կա
ժանանա համընդհանուր հավանու
թյան եւ վերջիվերջոն կիրականացվա
Պետք է ստեղծել ճանաչված արվես
տագեններից, արվեստաբաններից
Ճարտարապետներից, նկարիչ-քանդա
կան և այլ արվեստագործներից:

կագրծերից, գրղներից ու գիտնականներից կազմված հեղինակավոր համձնաժողով, հայտարարել բաց մցույթ-մշանակարգաշություն եւ ա

ԵԶՄԻԱԾՆԻ ՄԱՐՄԱՐԵ ԿԻՆՈԹԱՏՐՈՆԸ ՎԵՐԱԾՎԵԼ Է ՊԱհԵՍՏԻ

90-ականների սկզբներին Հայաստանում գրեթե ամեն ինչ սեփականացնողիվեց. բացառություն չին նաև կինոթարողները: Մի քանի տասնյակի հասնող կինոթարողներից այսօր հանրապետությունում երկու-երեսն են գործում: Մնացածները տնապահներ են, բոլովնայի ակումբներ, ավտոսրահներ կամ դահեսներ եւ այլն:

Անուած դահանջել, որ այդ բոլոր կառուցյաները գործեն որպես կինոթարն՝ անհիմն է. Նախ քիզ-նեսի ժամանկունից կինոթարնները դարձել են ոչ շահավետ: Մյուս կողմից՝ անհնար է դահանջել, որ գործարաններն իրենց սեփականությունը հանդիսացնող կառուցյաները նախկինի դես ծառայեցնեն որպես կինոթարններ:

Եթե մայրավաղաբնակ կինոթքարնները հիմնականում դատապահնում են մասնավորին, ապա մարզային խաղաքներում դրանց մեծամասնությունը բաղադրատարանների և սօնիդնության տակ է: Խրանք հիմնականում լրկած են եւ ծառայում են որդես դադիս, խորհանոց, ամսունների օբյեւան:

Լվաճօնքի թվին է լայնանու նաև Եջմիածնի միակ կինոթարնօր: Սարմարից, գեղեցիկ կամարներով ու խոյակներով այս ժենը տասնամյակներ առաջ բաղադրի հմարություններից էր ու իր գեղեցկությամբ զարդարում էր զիսավոր հրադարակը:

80-ականների սերունդը Երանությամբ է հիշում
այն օրեր, երբ կինոթարողն զրծում է, երբ դահ-
լիճը միշտ լին է ու կինոթարողն համարվում էր
բաղադրի ժամանցի լավագույն Վայրերից մեկը: Այն
Կոմիտասի անվան հրամարակի հարեւանությամբ
էր, որպատճեն գեղեցիկ այգով, կողին Մակա-
թկան անվան Երաժշտական դպրոցն ու
սուլը Մարիամ աստվածածին եկեղեցին էին ու
աշրածք հոգեւոր մասկության յուրահատուկ մք-
նոյնուր է սահնում:

90-ականներին կինոթատրոնը բայլավեց: Գողացան գոլիցը, նստարաններն ու այն ամենը՝ ինչ հնարավոր էր տանել: Այժմ միայն դասերն են մնացել, ներում փլատակներ են, դոկված առաստաղ, ջահերի կմախս ու բանդված ասիժաններ:

Կինոթարնին նորոգումը բաղադրեարանի ծրագրերի մեջ չի մտնում: Զգալի գումար է անհրաժեշտ և այսկին գեղեցկուհուն տեսի բերելու համար: Կինոթարնին առաջին հարկի մի հասված բաղադրեարանը փակել է եւ օգազգործում է որպես դահուս: Այդ հասվածում դահվում են կանաչապատճեն ու ձյուն մարտելու համար անհրաժեշտ գործիքները: Մնացած հասվածում ամայություն է, դաշտակություն: Դեմի երկրորդ հարկ սանող աստիճանները ջարդված են, սանիդին արդեն անտառ է գոյանում, իսկ դատերին բաղադրի երիսաւարդների սիրո խսութանություններն ու այլ խօսքանիւններն են: Բարտարադրեական առումով նման գեղեցիկ ժեներերը դահուս ծառայեցնելու ուղղակի

արհամարհան է գեղեցիկի հանդեղ, նաև մենեջ-
մենթի առումով ոչ խելամիտ: Նմանաշիր ժենֆերը,
որն յուրահատով են իրենց տեսակով եւ ճարտա-
րաբետական նշանակությամբ, կարող են ծառայել
որպես մշակույթի կամ բիզնես կենտրոններ, դահ-
լիճներ, փոքր հյուսանցներ եւ այլն: Սա կարող է ոչ
միայն լավ ներդրում հանդիսանալ, այլև օրինակ
ծառայել այլ գործարանների համար ոչ միայն զնա-
հատելու ճարտարաբետական կորողներ, այլև
կոնտենտ «ամեն հին դեմք է կոնսրվի» կարծրաշիրն
ու հին ժենֆերին նոր ունի դարձել:

